

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΝΑΜΟΡΦΩΤΗΣ

τῶν νεωτέρων χρόνων.

Εἴθισται κατὰ τὸ τέλος ἐκάστου ἔτους ν' ἀναφέρονται αἱ σπουδαιότεραι τῶν κατ' αὐτὸ πράξεων καὶ νὰ ἐκφέρονται κρίσεις ἐπὶ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν γεγονότων.

Ἡ σύγχρονος αὕτη πολιτικὴ ἐπιθεώρησις, διεθνῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διενέξεων, πολεμικῶν κινήσεων κ.τ.λ., εἶνε τὸ ἀγαπητὸν θέμα γραφόντων τε καὶ ἀναγινωσκόντων. Ἄλλ' ἐὰν ἐπισπῶσι τὴν προσοχὴν ἡμῶν στρατηγικαὶ πράξεις καὶ διπλωματικαὶ περίνοιαι καὶ δὲν δυσαρεστούμεθα ἐπαναφέροντες εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν πρόσφατα γεγονότα, πόσῳ μᾶλλον δὲν εἶνε ἀξία τοῦ ἡμετέρου διαφέροντος ἡ ἐπιθεώρησις τῶν ἔργων καὶ τοῦ βίου ἀνδρός, κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ἀποχωρήσαντος τῆς ὑπάρξεως, ὅστις διὰ τῆς διανοίας αὐτοῦ διήγειρε τοὺς ἠγήτορας τῶν ἐπιστημῶν, ἀπὸ τῶν ζωολόγων καὶ βοτανικῶν, ἀστρονόμων, γεωγράφων καὶ γεωλόγων μέχρι τῶν ἱστορικῶν, φυσιολόγων καὶ ψυχολόγων εἰς ἀναθεώρησιν τῶν μέχρι τοῦδε σπουδῶν, καὶ ὅστις ἀνεζωπύρηνσε πάσας τὰς ἐπιστήμας, καὶ ἔτρεψε τὰς ιδέας καὶ τὰ αἰσθήματα ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος πρὸς νέαν ὑψηπετεστέρην διεύθυνσιν;

«Ἰσχυρὸς κλάδος ἐθραύσθη ἀπὸ τοῦ ἀθανάτου δένδρου τῆς ἐπιστήμης», λέγει ὁ Παῦλος Μοντεγάτζης. «Ὁ Δάρβιν ἀπέθανε. Ὁ καὶ ἡ ὄμωσ διὰ παντὸς τὸ φῶς, ὕπερ ἀνῆψεν εἰς τὰς ὑψηλὰς χώρας τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, καὶ θὰ φωτίζη τοὺς ἀπωτάτω δοίζοντας, οὓς θὰ χαιρετίσωσι ποτε τὰ τέκνα ἡμῶν, καὶ τὰ τέκνα τῶν τέκνων τῶν». Ἐνώπιον τοῦ νεοσκαφοῦς τάφου ἀνδρῶν τριούτων, οἷος ὁ Κάρολος Δάρβιν, σποράδην ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀναφαινομένων, δέον συνεχῶς οἱ σύγχρονοι νὰ προσέρχωνται οὐ μόνον πρὸς ἀπότισιν σεβασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀκόρπων διδασκαλίας. Ἡ ἀνύψωσις τοῦ πνεύματος μέχρι τοῦ ὕψους εἰς δ' ἀνῆλθον οἱ μεγάλοι τῆς ἐπιστήμης ἄνδρες εὐρύνει τὸν δοίζοντα τῆς διανοητικῆς δράσεως, ἡ δὲ ἀποψις τῆς φύσεως ἀπὸ τῆς διαγούσης χώρας, ἐν ἣ εὐρίσκονται τὰ μεγάλα πνεύματα, παριστάται ἡμῖν ἐναργεστέρᾳ, καθαρωτέρᾳ καὶ εὐνοητοτέρᾳ.

Ἡ ἐπιθεώρησις τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Δάρβιν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν γενικῶν τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐπιθεωρήσεων, ἔχει, νομίζομεν, διὰ τὴν ἡμετέραν πατρίδα καὶ ἄλλην ὠφέλειαν. Ἐν χώρᾳ, ἐν ἣ αἱ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι, ἰδίως δὲ ἡ Ζωολογία, ἡ Βοτανικὴ καὶ ἡ Ἀνθρωπολογία, δὲν συμβαδίζουσι ὁμολογουμένως μετὰ τῶν ὁμωνύμων ἐπιστημῶν τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν, ἐν χώρᾳ ἐνθα οὐδόλως ἐκινήθησαν μέχρι τοῦδε τὰ ζητήματα τῆς κοσμογονίας, ὄντο-

γονίας κ.τ.λ. ἐνθα ἡ λαμπρὰ ἡμῶν φύσις παρέρχεται πρὸ τῶν ἀνεωγμένων ὀμμάτων οὐδὲν τὸ ἐνδιαφέρον ἐγείρουσα, οὔτε προκαλοῦσα τὰς ἐρωτήσεις, ἐνθα τέλος πᾶσα ἐπιστημονικὴ ἐργασία ὅπως ἀναγνωσθῆ δέον νὰ ἦ γλαφυρῶς γεγραμμένη καὶ ἐπιτηδεῖα πρὸς ἀνάγνωσιν ἀπόνως, ὑπτίου ὄντος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρον, καὶ καμμουόντων τῶν ὀφθαλμῶν, ἴσως λέγομεν, ἡ συχνὴ προσέγγισις καὶ γνωριμία μετὰ τῶν μεγάλων φυσιοδιφῶν διεγείρη τὴν περιεργίαν καὶ τὴν ἐρωτα πρὸς θεωρίαν τῆς φύσεως, τῶν πρώτων τούτων βημάτων πρὸς γνῶσιν τῆς ἀληθείας. Ἄφ' ἐτέρου δὲ οὐδὲν ὑπόδειγμα ὑπάρχει καταλληλότερον πρὸς καταδείξιν τῆς ὑπεροχῆς καὶ δυνάμεως τῶν συμπερασμάτων τῆς διανοίας, ὅταν αὕτη στηρίζηται ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν ἀκριβῶν παρατηρήσεων καὶ τῶν πειραμάτων, ὅσῳ αὕτη αὕτη ἡ θεωρία τοῦ Δάρβιν. Νῦν δὲ ὅτε πᾶσα γνῶσις ἐπὶ ζωολογικῶν καὶ βοτανικῶν πραγμάτων, καὶ πᾶσα προσοχὴ, ἔστω καὶ ἀκροφῶ δακτύλῳ, μετὰ τῆς ἀνθρωπολογίας, φυσιολογίας καὶ τῶν λοιπῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν προαπαιτεῖ ὡς βάσιν τὴν θεωρίαν τῆς ἀναπτύξεως, δὲν εἶνε ἀσκοπον, νομίζομεν, νὰ γείνη σύντομος λόγος ἐπὶ τῶν ἀρχῶν, ἐφ' ὧν στηρίζεται ἡ θεωρία αὕτη καὶ δοθῆ καὶ ἐλληνιστὶ περίληψις τῆς τῶν ιδεῶν, αἵτινες πρὸ πολλοῦ χρόνου συνεκίνησαν σύμπαντα τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον.

* * *

Ἡ «Ἔστια» ἐδημοσίευσεν ἄλλοτε¹ μετὰφρασιν τῆς ἐκτενεστεράς τῶν μέχρι σήμερον ἐκδοθειῶν βιογραφιῶν τοῦ Δάρβιν, διὸ καὶ παραλείπομεν νῦν τὴν ἀναγραφὴν τῶν ἐκεῖ ἐκτεθειῶν λεπτομερειῶν τοῦ βίου τοῦ ἀνδρός. Πρὶν ἢ ὅμως προῶμεν εἰς ἐκθεσιν τῆς θεωρίας τοῦ Δάρβιν, καλὸν νομίζομεν πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἐκεῖ γραφέντων ν' ἀναφέρωμεν ὀλίγα τινὰ τῶν ἀφορώντων εἰς τὸν ἀτομικὸν ἰδίως αὐτοῦ χαρακτῆρα.

Ὁ Δάρβιν ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1809, ἐσπούδασε δὲ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Κανταβρυγίας οὐχὶ τόσῳ ἐπιμελῶς, ὡς διηγείτο ὁ ἴδιος. Ἐν ἡλικίᾳ εἴκοσι καὶ ἐνός ἐτῶν προσελήφθη ἐν ἐπιστημονικῶ τινι περὶ τὴν νότιον Ἀμερικὴν περίπλῳ, ἐνθα διέτριψεν πέντε ἔτη, εἶτα δὲ ἐπαυθῶν ἐν Λονδίῳ κατώκησε μακρὰν τούτου ἐν ἀγροτικῇ ἐπαύλει, ἐνθα ἀφωσιώθη εἰς λύσιν τοῦ μεγάλου προβλήματος, ὅπερ συνέλαβε κατὰ τὴν περιήγησίν του. Ἐν ἔτει δὲ 1859 ἐδημοσίευσε τὸ πολύκροτον αὐτοῦ σύγγραμμα «Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν εἰδῶν».

Ὁ Δάρβιν δὲν ἦτο ὑγιής τὸ σῶμα. Ἀπὸ τοῦ περὶ τὴν γῆν περίπλου ἔπαθεν οὐδόλως δ' ἡδυνήθη πλέων ἐπὶ πενταετίαν νὰ ἐθισθῆ πρὸς

1. Ἐν ἀριθμ. 186 τοῦ ἔτους 1879.

τὴν ναυτίαν τοῦ πλοῦ, ἐξ ἧς ὑπέφερε δεινῶς. «Ἐπὶ πολλὰ ἔτη, λέγει ὁ ναύαρχος Stokes, εἰργάζομεθα ἑμοῦ ἐν τῷ αὐτῷ πλοίῳ καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς τραπέζης, αὐτὸς μὲν μικροσκοπῶν, ἐγὼ δὲ χαρτογραφῶν. Αἴφνης ὁ Δάρβιν διέκοπτε τὴν ἔργασίαν πρὸς μεγίστην αὐτοῦ θλίψιν. Μετὰ ἔργασίαν ὥρας περίπου ἤναγκάζετο νὰ μοι εἴπῃ· «πρέπει νὰ πέσω πάλιν ὑπτιος καὶ λάβω τὴν ὀριζόντειον», τὴν μόνην θέσιν πρὸς ἀποφυγὴν καὶ μείωσιν τῆς μετὰ τοῦ πλοίου συνδονήσεως. Οὕτω κείμενος πλαγίως ἐπὶ τινὰ ὥραν ὀριζονταίως, ἤγειρετο καὶ ἤρχιζε τὴν ἔργασίαν ἐκ νέου μέχρις οὗ πάλιν καταληφθῆ ὑπὸ τοῦ θαλασσοῦ πάθους. . . . Τὰ ἀποτελέσματα δὲ τῆς κακῆς ταύτης ἐπιδράσεως τοῦ ταξειδίου ἠσθάνετο ὁ Δάρβιν καὶ κατὰ τὸν μετέπειτα βίον. . .»

Ἄλλὰ καίτοι φιλόνοσος ὁ Δάρβιν κατάρθωσε διὰ λίαν ἐπιμελοῦς διαίτης νὰ φέρῃ εἰς πέρας ἑκτακτον ποσότητα ἔργασίας. Ὑγειρόμενος τῇ ἅ ὥρᾳ τῆς πρωίας ἐλούετο διὰ ψυχροῦ ὕδατος, ἐπεριπάτει μικρὸν ἐν τῷ κήπῳ ἢ ἀνά τοὺς ἀγρούς, περὶ δὲ τὴν ὀγδόην προηρίστα λιτότατα· εἶτα κατεγίνετο εἰς ἀνάγνωσιν εἴτε εἰς ἀπάντησιν, κατ' ἀξιοθαύμαστον τάξιν, τῶν πολυαριθμῶν ἐπιστολῶν, τὸ δὲ λοιπὸν τῆς ἡμέρας διήρχετο μελετῶν, παρατηρῶν, καταγράφων, πειραματίζων ἐν τῇ οἰκίᾳ ἢ ἐν τῷ κήπῳ του. Ἄσπας δὲ ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος τανῦν γνωρίζει οἷα ἔργασία πνευματικῆ, οἷα δξυδέρκεια καὶ ἐπιμονὴ καὶ κρίσις κατηναλίσκοντο καθ' ἅπαντα τοῦτον τὸν χρόνον. Τὸ ἐσπέρας συνδιελέγετο ἐν τῇ αἰθούσῃ προσηνεστάτα μετὰ τῶν φίλων του ἢ, ὅπως ἐλαφρόνως τὸ πνεῦμα, ἀνεγίνωσκε ἔργα τῆς ἐλαφρᾶς φιλολογίας, εἶτα δ' ἐνωρίς μετέβαινε πρὸς ὕπνον. Σπανιώτατα κατέλιπε τὸ χωρίον Down, ὅπως μεταβῆ εἰς Λονδίον, καὶ τότε δὲ πάλιν ἔπραττε τοῦτο, ὅπως ἐπισκεφθῆ ἐπιστημονικὴν συλλογὴν ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον. Τὸ θέρος διήρχετο ἐπὶ τινὰς ἐβδομάδας παρὰ τὴν παραλίαν ἢ τὰ ὄρεινά τῆς Ἀγγλίας μέρη.

Μῆνας πολλοὺς πρὸ τοῦ θανάτου του αἱ δυνάμεις του εἶχον καταβληθῆ, μόνον δὲ μετὰ πολλοῦ κόπου ἠδύνατο νὰ ἐργασθῆ ἐπ' ὀλίγον· ἐν τούτοις δὲν κατέλιπε τὴν ἔργασίαν, οἷα δῆποτε καὶ ἂν ἦτο, μίαν δ' ἔτι ἐσπέραν πρὸ τοῦ θανάτου του κατεγίνετο εἰς βοτανικὰς παρατηρήσεις. Περὶ τῆς νόσου τοῦ Δάρβιν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Φραγκίσκος ἔγραψε τὰ ἐξῆς ἐν ἐπιστολῇ πρὸς τινὰ φυσιοδίφην.

« . . . Πρὸ μικροῦ χρόνου ἦτο λίαν ἀσθενὴς καὶ ὑπέφερε συχνὰ σχεδὸν καθ' ἑκάστην ἀπὸ πόνου κατὰ τὸν θώρακα, ὅστις δὲν ἦτο μὲν δξύς, ἀλλὰ λίαν καταβλητικὸς. Ἐπαυσε νὰ βαδίξῃ, ἢ δὲ ζωὴ του προσωμοίαζε τὴν γηραιοῦ ἀπομάχου· εἰς τὸν περίπατον ἐφέρετο ἐπὶ φορητῆς ἔδρας, ἐξηπλοῦτο συχνότερον καὶ κατέκειτο ἐπὶ τοῦ σοφᾶ, μόλις δὲ εἰργάζετο σμι-

κρὸν πειραματικῶς. Ἡ τοιαύτη κατάστασις διήγειρεν, ὡς εἶκός, ἐν ἡμῖν φροντίδας, διότι ἐγνωρίζομεν ὅτι ἡ καρδιά του ἦτο ἐξησθενωμένη. Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 18 πρὸς τὴν 19 Ἀπριλίου κατελήφθη ὑπὸ τῆς νόσου, ἔπεσε λιπόθυμος, ἀνέλαβε πάλιν τὸ λογικόν, εἶτα δὲ παρέμεινεν ἐν τῇ λίαν ἐξηντλημένῃ ταύτῃ καταστάσει. Ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου μέχρι τοῦ θανάτου του συμβάντος τῇ 4 μ. μ. τῆς 19 Ἀπριλίου, κατελαμβάνετο ἐκ διαλειμμάτων ὑπὸ μεγίστης ἐξαντλήσεως, ἢ δὲ κατάστασις αὐτοῦ ἐγένετο χειρῶν. . . .

Ἡ τὰ τέκνα του καὶ ἡ σύζυγος περιεκύκλουν τὴν ἐπιθανάτιον κλίνην. Τέταρτον πρὸ τοῦ θανάτου ἀπώλεσε τὴν συνειδήσιν. Οἱ ἱατροὶ εἶχον διαγνώσει ὡς νόσον συνάγγχην τοῦ στήθους, ἐξ ἧς ἀπέθανε καὶ ὁ πάππος αὐτοῦ Ἐρασμος. . . .

Ὁ Δάρβιν ἐπεθύμει νὰ ταφῆ εἰς χωρὸν τινὰ, ἂν εἶχεν οἰκοδομήσει κατὰ τὰ τελευταῖα αὐτοῦ ἔτη, ἐν τῷ ἐξοικίῳ κτήματι ἐν Down, ἔνθα ἔζησεν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὑψώθη γενικὴ ἀπαίτησις, ὅπως κατατεθῆ εἰς τὴν ἐθνικὴν στοάν τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς Ἀγγλίας, εἰς τὴν σεμνὴν ἀβατεῖαν τοῦ Westminster, δὲν ἠθέλησεν ἡ οἰκογενεὰ του ν' ἀντιστη εἰς τὴν ὁμόφωνον ταύτην τοῦ ἀγγλικοῦ λαοῦ ἀπαίτησιν. Ἡ κηδεὶα ἐγένετο τῇ 26 Ἀπριλίου, ἐν μεγίστῃ πομπῇ. Τὸ σῶμα κατετέθη ἐν κασσιτερινῇ σοφῷ, ἧτις κυκλωμένη ὑπὸ ἐτέρας ὁμοίας ἀστιλβώτου ἐκ ξύλου δρυὸς, φέρει ἀπλὴν ἐπιγραφὴν ἐπὶ μεταλλίνῃς πλακός. Τὰς κορυφὰς τοῦ ἐπιπερέτρου καλύμματος ἔφερον οἱ δούκες τῆς Δεβονσῆρης καὶ τῆς Ἀργύλλης, ὁ πρέσβυς τῆς Ἀμερικῆς Lowell, ὁ θεολόγος Farrar, οἱ φυσιοδίφαι Spottinswood, Hoocker, Wallace, Huxley καὶ Lubbock, πάντα ταῦτα πρόσωπα περιφανῆ καὶ φίλα τῷ θανόντι. Πλὴν τῆς οἰκογενεῆς δὲ καὶ τῶν λοιπῶν οἰκείων, ἠκολούθουν πενθίμως ἐνδεδυμένοι οἱ ἄρχοντες τῆς πολιτείας καὶ ἅπανα ἢ ὑψίστη τοῦ Λονδίνου ἀριστοκρατία, οἱ πρέσβεις τῆς Γερμανίας, Ἰταλίας καὶ Γαλλίας, οἱ κορυφαῖοι τῆς ἐπιστήμης ἄνδρες ἐξ ὅλων τῶν κρατῶν καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν σοφῶν συλλόγων καὶ ἐταιριῶν τῆς Ἀγγλίας. Ἡ σορὸς κατετέθη παρὰ τὸ μνήμα τοῦ Ἐρσχέλου καὶ ἐγγὺς τοῦ μνήματος τοῦ Νεῦτanos.

«Οὕτω» ἐπιφέρει ὁ Krause, παρ' οὗ παρελάζομεν τὴν ἄνω τῆς κηδεῖας περιγραφὴν, «ἡ κηδεὶα τοῦ Δάρβιν ὑπῆρξε πομπὴ θριαμβευτικῆ. Ὁ ἀ διατηρῆται δὲ διὰ παντός ὁ θανὼν ἐν τῇ μνήμῃ καὶ τῇ καρδίᾳ ἡμῶν ὡς θριαμβευτῆς, ὡς ἦρωος τοῦ πνεύματος, κατανικήσας κόσμον δλόκληρον προλήψεων, ὅπως δώσῃ νέαν ὄθησιν εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος, τέλος δὲ θὰ διαμῆνῃ ἐς αἰεὶ ἐξοχον ὑπόδειγμα ἀνδρός, ὅστις δι' ὅλης τῆς ἐξόχου δυνάμεως τοῦ πνεύ-

ματός του, ἀνεζήτησε διηλεκτικῶς τὴν ἀλήθειαν».

Οὕτω τὸ Ἀγγλικὸν ἔθνος ἐτίμησε καὶ θανόντα τὸν εὐτυχή ἄνδρα, ὅστις ἔζησε βλέπων τὰς ἰδέας αὐτοῦ καὶ τοὺς κόπους ὑπὸ παντός τοῦ ἐπιστημονοῦ κόσμου δεκτὰς γενομένας, καὶ ὅστις πρὸς τῇ ἐπιστημονικῇ αὐτοῦ ἰκανότητι ἐκέκμητο καὶ πλῆθος ἄλλο προσόντων, δι' ὧν ἡ ἐπιτυχία αὐτοῦ παρὰ τοῖς συγχρόνοις ἐγένετο τελεία, τοῦτέστι, καὶ πλοῦτου πολλοῦ, καὶ τύχης ἀγαθῆς καὶ ἀνεξαρτησίας ἀτομικῆς, καὶ ἀγαθότητος ψυχικῆς καὶ προσηνείας ἐξαιρέτου. Οἶα διαφορὰ τύχης καὶ περιστάσεως μεταξὺ Δάρβιν καὶ τοῦ προδρόμου αὐτοῦ Γάλλου Λαμόρ! Ἐνῶ δὲ πρῶτος ἀπῆρχετο τῆς ζωῆς ἐνδοξοῦ καὶ εὐτυχῆς, ἔζησεν δὲ δεύτερος ἄγνωστος καὶ ἐν δυστυχίᾳ ἐπὶ ὄγδοῦντα ἔτη, ταλαιπωρηθεὶς ἐν ἐργασίᾳ πνευματικῇ, τυφλὸς δέκα ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου του, ὑπαγορεύων ἀπὸ μνήμης εἰς τὰς δύο θυγατέρας του τὸ τελευταῖον μέρος τῆς Φυσικῆς του Ἱστορίας! . . .

Οἱ εὐτυχήσαντες ν' ἀναστραφῶσι τὸν Δάρβιν ἐκθειάζουσι τὸ εὐγενὲς τοῦ παραστήματος, τὸ προσηνὲς καὶ ἐπίχαρι τοῦ χαρακτῆρος, καὶ τὸν ἥμερον αὐτοῦ ἐξοχικὸν βίον. «Ἡ κεφαλὴ του», λέγει ὁ ἐν Βρεσλαυτᾷ γέρον καθηγητῆς τῆς Βοτανικῆς **Cohn**, «ὑπενθυμίζει τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ Σωκράτους· εἶνε ὅμως ἰκανῶς ἐπιμηκεστέρα. Ὅλως σωκρατικὸν δὲ εἶνε καὶ τὸ εὐρύτατον καὶ ὑψηλὸν αὐτοῦ μέτωπον, τὸ μεταβαῖνον εἰς τὸ ἐπίσης λίαν κυρτὸν βρέγμα καὶ περιβαλλόμενον ἐκατέρωθεν τῶν κροτάφων ὑπὸ τῆς πολιᾶς κόμης. Δίαν χαρακτηριστικὰ εἰσιν ἐπίσης καὶ τὰ προβάλλοντα τόξα τῶν ὀφρύων, τὰ ἐπιστεγάζοντα τοὺς ἐμπιστοσύνην ἀποπνέοντας ὀφθαλμούς. Καθαρὰς γραμμὰς ἔχουσι καὶ ἡ ρίς καὶ τὸ στόμα. Τὸ κάτω μέρος τοῦ προσώπου καλυπτεῖ πολὺν γένειον, λίαν μακρὸν ὑπὸ τὸν πώγωνα, βραχύτερον δὲ παρὰ τὰς παρεῖας. Ἐὰν δὲ δὲν δυνάμεθα ν' ἀποκαλέσωμεν ὠραίους τοὺς χαρακτῆρας τοῦ προσώπου, θαυμάζομεν ὅμως τὴν ζωηρότητα αὐτῶν, αὐτοῦ ὀμιλοῦντος. Ὄταν ὁ Δάρβιν ἀκροᾶται, παρατηρεῖ τις ἐπὶ τοῦ προσώπου του τὴν πρᾶξιν, σχεδὸν θλιβεράν ἐκείνην ἔκφρασιν, ἣν παρετήρησα καὶ παρὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ Χουμβόλδῳ».

Ἐτερος παρατηρητῆς οὐχὶ ἐπιστήμων, ἀλλὰ καλλιτέχνης, ὁ ἐν Βιέννῃ ἀρχιμουσικὸς Χάινς Ρίχτερ περιέγραψε τὸν Δάρβιν ὡς ἐξῆς διάγοντα ἐν τῇ ἐξοχικῇ αὐτοῦ ἐπαύλει.

«Ἦσαν αἱ ἐορταὶ τῆς πεντηκοστῆς παρελθόντος ἔτους (1881), ὅτε προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Δάρβιν μετέβη, μετὰ τοῦ φίλου μου **H. Franke** εἰς τὸ χωρίον **Down**. Ὁ **Franke** ἔχει σύζυγον ἀνεψιᾶν τινα τοῦ Δάρβιν, ἐκ τῆς οἰκογενείας **Wedgwood**, καὶ εἶνε ὁ ἀγαπητότερος οἰκιακὸς τῆς οἰκογενείας, διότι ἐν τῇ οἰκίᾳ Δάρβιν θεραπεύεται πολὺ ἡ μουσικῇ. Δὲν εἶνε δὲ χρεῖα νὰ διη-

γηθῶ οἶαν χαρὰν μοι προὔξενον ἢ πρόσκλησις. Ἐπορεύθην διὰ τῆς ταχείας ἀμαξοστοιχίας εἰς **Down** μετὰ τοῦ φίλου μου καὶ τῆς συζύγου του, εἰς τὸ ὁποῖον ἐφθάσαμεν μετὰ δύο ὥρας. Ἐκεῖ ἀνέμενον ἡμᾶς ἄμαξα, ἥτις διὰ τερπνῆς ἔκφρασης ἔφερεν ἡμᾶς εἰς τὴν ἐπαυλίαν τοῦ Δάρβιν. Ἡ οἰκία αὕτη εἶνε ἀπλοῦν τι ἐξοχικὸν ἀγγλικὸν οἰκοδόμημα, μονώροφον, μὴ ἔχον τι τὸ ἰδιάζον, ἔχον δὲ πρόσθεν κήπον μετὰ διαφόρων θαμνωδῶν συμπλεγμάτων καὶ σκιερῶν δένδρων. Ἄμα ἀφικόμενοι, μετηνέχθημεν εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς ὑποδοχῆς, ἐνθα ἀνοιχθείσης θύρας τινὸς εὐρέθη πρὸ τοῦ Δάρβιν, ὅστις ἐκάθητο ἐπὶ ἑδρᾶς πρὸ τῆς ἐστίας θερμαινόμενος. Ἡγέρθη ἀμέσως, ἔτεινε πρὸς ἡμᾶς τὴν χεῖρα καὶ ἐδεξιόθη ἡμᾶς ἐγκαρδίως. Ἄλλ' ὅπόσον ἀπερίγραπτος ὑπῆρξεν ἡ ἐντύπωσίς μου; Βίδον τόσας εἰκόνας καὶ φωτογραφίας τοῦ Δάρβιν, ὅσῳ ἐπιτυχεῖς ὅμως καὶ ἀνῆσαν, ἐν δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐκφράσωσι, τὴν ὠραιότητα τῶν ὀφθαλμῶν, ὀφθαλμῶν τῆς ἀγγλοσαξωνικῆς φυλῆς, ἐκφραζόντων πλήρη εὐμείνειαν, πραότητα καὶ ἀγαθότητα. Εἶχον δεινῶς συκινηθῆ. Κατόπιν παρετήρησα ὅτι ἅπασαι αἱ εἰκόνας παριστῶσι πολὺ σκιεράν τὴν ἔκφρασιν τοῦ προσώπου του, ὅπερ εἶνε λεπτοφυὲς, ἡ δὲ κεφαλὴ οὐχὶ τόσῳ μεγάλη, ὅσῳ φαίνεται ἐν ταῖς φωτογραφίαις. Κατὰ τὸ παράστημα τοῦ σώματος ἦτο μείζων ἢ ὅσῳ φαντάζεται τις αὐτὸν, νέος δὲ ὢν θὰ ὑπερεῖχε πολὺ τῶν ἄλλων ὑψηλῶν Ἀγγλων. Τὸ μέτωπον ἦτο εὐρὺ καὶ προεῖχε μεγαλοπρεπῶς. Αἱ τρίχες καὶ τὸ γένειον ἦσαν κατάλευκα καὶ οὐχὶ τόσῳ τραχέα, ὅπως παρίστανται διὰ τῶν εἰκόνων, ἡ δὲ ἐνδυμασία τελείου *τζέντλεμαν*. Τὸ ὄλον ἦτο ἀξιοπρεπὲς, σεβάσιμον, ἐπιβάλλον· συγχρόνως δὲ ἐφαίνετο ὁ Δάρβιν ὡς ἀνατραφεὶς ἐν τῇ εὐπορίᾳ, ὡς ἂν εἶχε τις πρὸ αὐτοῦ πλοῦσιόν τινα λόρδον, ὅστις ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἐξοχὴν, ὅπως ζήσῃ ἐκ τῶν εἰσοδημάτων του. . . Ἡ κυρία Δάρβιν, εἰσέτι ὠραία καὶ εὐμεγέθους γυνή, με παρεκάλεσε νὰ παίξω τι, αὕτη δὲ ἡ ἴδια μοι ὥρισε τὰ θέματα: πρῶτον **Mόζαρτ**, εἶτα **Χάυδν**, **Βετχόβεν** τέλος δὲ **Βάγνερ**. . . Ἐν καιρῷ τοῦ γεύματος ὁ Δάρβιν ἦτο φειδῶς καὶ ὀμιλητικώτατος, ἀδιακόπως δὲ ἐξέφραζε τὸν βαθύτατον αὐτοῦ σεβασμὸν πρὸς τὸ γερμανικὸν ἔθνος καὶ τὴν γερμανικὴν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν. Καὶ δὲν ἠδύνατο μὲν νὰ ὀμιλήσῃ γερμανιστί, ἀνεγίνωσκεν ὅμως καὶ ἐνόει εὐχερῶς τὰ γερμανικά ἔργα. Μετὰ μεγάλῃς δὲ χαρᾶς μοι ἐδειξε μεγαλοπρεπὲς λεύκωμα, ὅπερ τετρακόσιοι Γερμανοὶ σοφοὶ καθηγηταὶ ἀπέστειλαν αὐτῷ κατὰ τὴν ἐπέτειον τῆς ἐβδομηκονταετηρίδος του. . .»

Ἐκ τῶν μέχρι σήμερον ἐπιστημόνων ἀνδρῶν οὐδεὶς ἄλλος ὅσῳ ὁ Δάρβιν ἐξετέθη ποτὲ ὡς σκοπὸς, καθ' οὗ ἐρρίπτοντο τὰ βέλη χαλαζηδόν. «Ῥίπτων βέλη κατὰ τῶν μεγάλων ψυχῶν», λέ-

γει ὁ Σοφοκλῆς, «δὲν θά ἀποτύχης». Ἄλλὰ κατὰ τοῦ Δάρβιν οἱ πάντες ἀπέτυχον. Μὴ ἀπαντῶν ποτὲ εἰς τὰ ὑβρεολόγια καὶ τὰ ἀνεπιστήμονα ἔργα τὰ ἀφ' ἀπάσης τῆς Εὐρώπης κατ' αὐτοῦ ἐκτοξευόμενα, ἤρουν μετὰ εἰλικρινείας καὶ ἐπιστημονικοῦ σεβασμοῦ τὰς γνώμας τῶν ἀληθῶς ἀντιπάλων, ἀνέφερον αὐτὰς ἐν τοῖς συγγράμμασί του, καὶ οὕτω διαδίδων αὐτὰς περαιτέρω κατεδείκνυε ποῦ κεῖται τὸ σφαλερὸν αὐτῶν. Προσθέσωμεν δ' ἐνταῦθα ὅτι εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ καταφορὰν συνετέλεσαν ἔτι μᾶλλον καὶ πολλοὶ τῶν αὐτοκαλουμένων δαρβινιστῶν, οἵτινες γινώσκοντες τὴν θεωρίαν τῆς ἀναπτύξεως ἐκ τῆς ἀναγνώσεως περιλήψεως τινὸς συντόμου, ἀνεφαίνοντο ἀπόστολοι τῶν νέων ἰδεῶν, ἐξῆγον ἴδια ἀνεφάρμοστα συμπεράσματα, καὶ ἐπιτίθεντο δι' ὑβρεῶν ἰδίως κατὰ τοῦ κλήρου, ἀνευ ἀνάγκης, ἀπλῶς δὲ καὶ μόνον ὅπως προκαλέσωσι θορυβὸν καὶ ταραχὴν καὶ ἀποκτηθῶσιν ὄνομα.

Ἄν ὁ Δάρβιν κατέλιπε χειρόγραφα ἢ οὐ εἶνε ἄγνωστον μέχρι τοῦδε. Δὲν φαίνεται ὅμως πιθανόν. Ἐν γένει δὲ, πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν, αἱ τελευταῖαι αὐτοῦ ἐργασίαι, γενόμεναι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ μακροῦ αὐτοῦ βίου καὶ περιστρεφόμεναι ἰδίως ἐπὶ βοτανικῶν ζητημάτων, καίτοι φέρουσαι τὸν χαρακτῆρα τῆς ἄκρας αὐτοῦ ὑπομονῆς καὶ καρτερίας, ἐπηρεάσθησαν πῶς ὑπὸ τῆς γεροντικῆς ἡλικίας, τῆς ἀμβλυνοῦσης ἐνίοτε τὴν δξύτητα τῆς νεανικῆς δράσεως.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπετείου ἐπιθεωρήσεως παρέχοντες σήμερον βραχεῖαν ἐπιθεώρησιν τοῦ βίου τοῦ ἀποθανόντος φυσιοδίφου, θέλομεν ἄλλοτε ἐν ἄλλοις τῆς Ἑστίας φύλλοις, κατὰ διαλείμματα καὶ ἐν ἰδίοις κεφαλαίοις διευκρινίζει καὶ ἐπεξηγεῖ διὰ παραδειγματῶν τὰ καθέκαστα τῆς θεωρίας τῆς ἀναπτύξεως τμήματα. Ἐν τῇ ἐπιθεωρήσει δὲ ταύτῃ, καθὼς καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς, θέλομεν ἔχει ὑπ' ὄψιν ἡμῶν τὸ χάριν τῶν πολλῶν γεγραμμένων σύγγραμματα τοῦ Seidlitz, τὰ συγγράμματα αὐτοῦ τοῦτου τοῦ Δάρβιν, πρὸς δὲ, καὶ κυρίως, αὐτὸν τὸν ἀναγνώστην τῆς Ἑστίας, οὐτινος αἱ ἐπὶ φυσικῶν πραγμάτων γνώσεις, νομίζομεν, δὲν θ' ἀποκρούσωσι οἷαςδὴποτε ἐπεξηγήσεις.

* * *

ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΟΥ ΑΕΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΩΤΟΣ

εἰς τὴν υγείαν τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ ἀληθὴς τροφή τῆς ζωῆς εἶνε ὁ ἀήρ ὃν ἀναπνέομεν. Ἐκ τῆς ποιότητος αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἡ ἄρμονία τῶν οὐσιωδῶν τῆ ζωῆ λειτουργιῶν, αἵτινες ἐκανονίσθησαν ἐπὶ τῇ βιάσει τακτικῆς ἀπορροφῆσεως ἀέρος ἀποτελουμένου ἐκ κράματος πάντοτε ἀπαραλλάκτου, οἷον τὸ ἐπὶ τῶν λόφων, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀγρῶν. Ὁ ἀήρ τῶν ἀγρῶν, ὁ ἀκαταπαύστως ἀνανεούμενος ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, εἶνε

τὸ μόνον στοιχεῖον, διὰ τὸ ὁποῖον εἶνε προδιατεθειμένοι οἱ πνεύμονές μας, τὸ αἷμά μας, οἱ ἱστοὶ μας. Αὐτὸς εἶνε τὸ ἀθάνατο γερὸ τῆς μακροβιότητος. Ἄλλ' οἴμοι! πόσοι στεροῦνται τοῦ ἀπαραιτήτου τούτου στοιχείου τῆς ζωῆς καὶ τῆς υγείας! Καὶ ἐκ τῶν ἐχόντων δὲ τοῦτο εἰς τὴν διάθεσίν των πόσοι στεροῦνται ἐκουσίως τῶν εὐεργετημάτων του!

Οἱ ἄνθρωποι φροντίζουν μεχρις ὑπερβολῆς περὶ τῆς ἐκλογῆς τῆς τροφῆς αὐτῶν, λαμβάνουσι μυριάς προφυλάξεις περὶ τῆς ποιότητος αὐτῶν, ἀναζητοῦσι δὲ καὶ τιμωροῦσι τοὺς νοθεύοντας τὰ ποτὰ ὧν ποιοῦνται χρῆσιν ἢ φαντασία των ἐξογκόνει τὸν ἐξ ἀνωδύου τινὸς νοθείας ἢ ἀβλαβοῦς ἀντικαταστάσεως ἐπαπειλοῦντα αὐτοὺς κίνδυνον καὶ κατὰ παράδοξον ἀνακολουθίαν αὐτοκτονοῦνται ἐκουσίως διὰ τῆς βραδείας ἀσφυζίας καὶ τῆς χρονίας δηλητηριάσεως, μὴ ἀναπνέοντες ἀέρα καθαρὸν, ζωογόνον, οὐτινος ἡ Φύσις ἐκάνονισε τὸ κράμα κατὰ τὴν πρὸς συντήρησιν τῆς ζωῆς αὐτῶν ἀναγκαίαν ἀναλογίαν. Καὶ ἐν τούτοις ὁ καλὸς ἀήρ εἶνε ἀναγκαιότερος ἔτι καὶ τοῦ καλοῦ ἄρτου. Μετριωτάτη τροφή πεπτομένη ἐν υγιᾶ ἀτμοσφαίρα εἶνε ὠφελιμωτέρα ἀρίστης τροφῆς, καταναλισκομένης ἐν ἀκαθάρτῳ ἀτμοσφαίρα.

Πᾶσα ἀναπνοὴ εἰσάγει εἰς τοὺς πνεύμονας ἡμίσειαν περιπὸν λίτραν ἀέρος, καὶ ἐπειδὴ κατὰ μέσον ὅρον ἀναπνέομεν 18 φορές κατὰ λεπτὸν, καταναλίσκομεν ἐν μιᾷ ὥρᾳ 540 λίτρας ἀέρος ἤτοι 13,000 λίτρας εἰς 24 ὥρας. Πᾶσα σποδρὰ κίνησις τῶν μυῶν, πᾶσα ἄσκησις αὐξάνει τὴν ποσότητα τοῦ ἀναπνεομένου ἐν δεδομένῳ χρόνῳ ἀέρος.

Δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν ἰδέαν τινὰ ἐκ τῶν ἐξῆς ἀριθμῶν, οἵτινες παριστῶσι τὴν ἀναλογίαν τοῦ ἀναπνεομένου ἀέρος κατὰ τὰς διαφόρους θέσεις καὶ καταστάσεις τοῦ σώματος. Π. χ.

* Ἄνθρωπος κεκλιμένος ἀναπνέει	1,00
» ὀρθὸς	1,33
» βαδίζων ἡρέμα	1,90
» βαδίζων ταχέως	2,76
» ἔφιππος, ἐν τριποδισμῷ	4,05
» νηχόμενος	4,32
» τρέγων	7,00

Μεταξὺ τῆς ἀπολύτου λοιπὸν ἡρεμίας καὶ τῆς ταχυδρομίας ἡ ἀναλογία εἶνε 1 πρὸς 7. Δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν ἀκριβέστερον τὸν ὑπολογισμὸν τοῦτον. Ὑπελογίσθη ὅτι ἄνθρωπος, μέσου ἀναστάματος, νῆστις, ἐν θερμοκρασίᾳ 32 βαθμῶν, καταναλίσκει καθ' ἐκάστην ὥραν 24 λίτρας περιπὸν δξυγόνου· ἔχει ἀνάγκην 26 λιτρῶν ἂν ἡ θερμοκρασία εἶνε 15 μόνον βαθμῶν. Ἄν ἐκτελεθῇ σποδρὰν κίνησιν, μηχανικὴν ἐργασίαν, ἀπαιτοῦσιν ἔντασιν τῶν μυῶν ὅσην καὶ ἡ ἀνύψωσις 15 λιτρῶν βάρους εἰς ὕψος 200 μέτρων ἐν διαστήματι ἐνὸς λεπτοῦ, καταναλίσκει, καθ' ὥραν, 63